

11 numaralı vagon

11 numaralı vagonun yolcuları arasında kimler yok ki: Aşk kaçkınları, namus bekçileri, sanatçılar, askerler, devlet memurları, demiryolu işçileri, TCDD personeli, siyasetçiler

Deniz Yılmaz

Memleketin yol, yolculuk, aşk ve siyasi hikâyeleri daha önce de yazıldı. Bu konular, bazen bir arada bazen tek tek işlendi yazarlar tarafından. Bahsi geçen konular, yeri geldi bir dönemi anlatmada yeri geldi kurmacayı ete kemiğe büründürmede kullanıldı. Kimi zaman da bir yazarın, karakterler ve olaylar aracılığıyla hatıralarından sıyrılmak isteyeşine denk düştü.

Ancak bir tren vagonunu anlatıcı olarak kullanana rastlanmamıştı. Ömer F. Oyal, Zaman Lekeleri isimli romanında, bir vagonun dilinden dökülen memleket hikâyeleriyle dönemler arası geçişler yaparak 1900'lerin başından 1940'ların ilk yarısına getiriyor okuru.

Hatıraların izi

Çukurova'nın ve Anadolu'nun kaderini çizmesinin yanında, son dönemlerini yaşayan Osmanlı İmparatorluğu'nun geleceğini belirleyen Bağdat Demiryolu'nun inşası, sadece yol ve yolculuk hikâyelerinin kaleme alınmasını sağlamadı, aynı zamanda bir coğrafyada tarihin akışını değiştirdi.

İmparatorluktan Cumhuriyet'e geçiş döneminin önemli bir güzergâhı ve tanığı olan Bağdat Demiryolu, Oyal'ın romanının merkezinde yer alan öğelerden.

Sefere başladığında, İstanbul ve Ankara'nın bölgeyle bağlantısını kuran Çukurova Ekspresi, yalnızca insanlarla birlikte anıları ve öyküleri de yükledi. İşte Oyal,

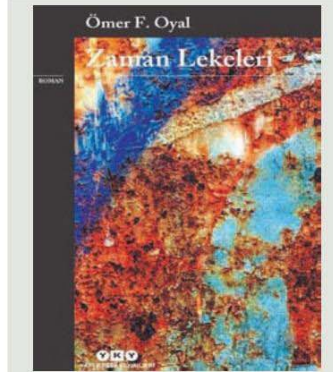
Bağdat Demiryolu'nun açılmasından, Cumhuriyet'e ve İkinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü günlere odaklanarak gerçekle kurmacanın sınır boylarında dolaştığı Zaman Lekeleri'nde, Çukurova Ekspresi'nin 11 numaralı vagonunun ağzından bir anlatım geliştiriyor.

11 numaralı vagonun yolcuları arasında kimler yok ki: Aşk kaçkınları, namus bekçileri, sanatçılar, askerler, devlet memurları, demiryolu işçileri, TCDD personeli, siyasetçiler... Hepsinin gözü, kulağı ve dili olan bu vagon, bir yandan da Oyal'ın kalemi.

25 Temmuz 1943 Pazar günü; 'istasyon binasının terlediği' sabah saatlerinde, Adana'dan İstanbul'a iki gün dura kalka sürecek bir yolculuğun hemen öncesinde açılıyor roman. Bu, yeni bir hayatın habercisi gibi fakat 11 numaralı vagon temkinli: "Şahitlik adı konulmamış bir tutsaklıktır, akıp geçenin hatırasına hapsolmaktır. Dinlendirici yanılsama anlarında şahitliğin uğursuz koşusu yavaşlıyor, ışıl ışıl, taze günlerin hatırası, hakiki serinliğin, uzakların hatırası çıkıp geliyor."

Bunlar, 1900-1943 arasında yaşananların; yakın geçmişten bakıp geleceği merak ederek bir umutla yola koyulanların dilindeki sözler aynı zamanda. Yılların tortusuna dönmüşen; kendisini tekrar eden hatalar ve doğrular da vagonun gözünden kaçmıyor.

Çukurova Ekspresi'nin 11 numaralı vagonu, farklı dönemlerin değişmeyen ve yaşlanmayan yorumcusu; yolcuları, onların başkalaşan profillerini, zamanla

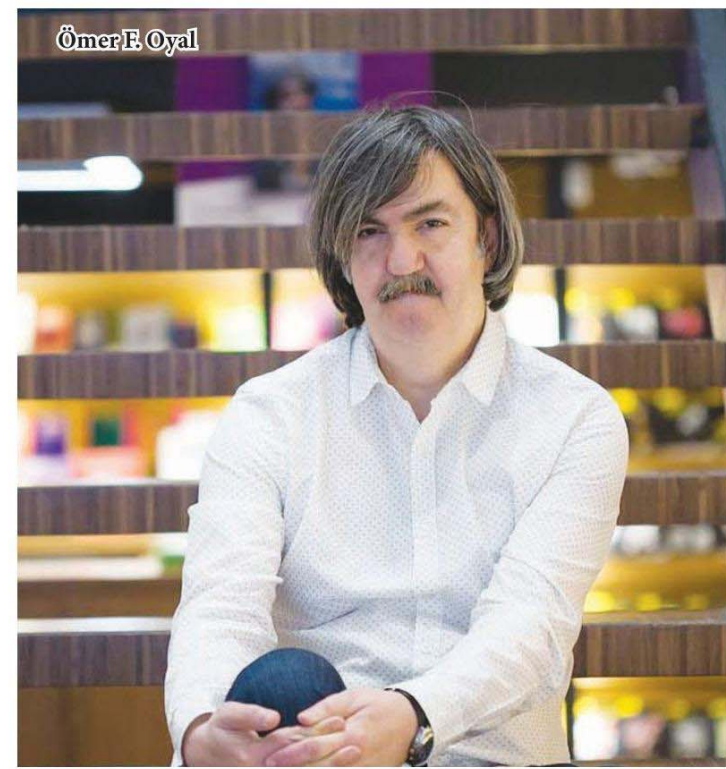
ZAMAN LEKELERİ
Ömer F. Oyal
YKY, 2018

yerine yenisi gelen makinist ve kondüktörleri gözleyen kadim bir tanık âdeta. Bu tanıklığa yenileşme hareketlerini, denizin yanında seyreden ve dağların kalbinden geçen demiryoluna ilişkin gözlemler de dâhil. Akıp giden zamanın, istasyon çevresinin ve demiryolu güzergâhının etrafının dönüşümü, ülkenin değişen çehresiyle yarışıyor sanki.

Söz konusu değişimin ve dönüşümün arasına sıkışan hikâyeler ise cabası. Trenin, tünellere girip çıkışı sırasındaki karanlık ve parlıtlara benziyor bu durum. Sık sık adı geçen Artin Efendi'nin 'sarsak sebatı'nı çağırıyor vaziyet; vagonun her noktasında hatıraların izi var.

'Yeni bir yazgının içinde kayboluş...'

Zaman Lekeleri'nin dikkat

çeken bir diğer yönü, 1900-1943 arasının kurmaca hâline gelişi ve parça parça hikâyelerin birleşiminden mürekkep bir roman oluşu: Birbirinin içine geçen farklı öyküler Çukurova Ekspresi'nin 11 numaralı vagonunda kesişiyor. Söylenen lokomotif önderliğinde Adana-İstanbul arasında devam eden yolculuk, aynı zamanda Anadolu'nun tarihsel, sosyal, ekonomik ve siyasi seyri'nin bir yansıması: Bazen hızlanan bazen de uzun saatler bekleyen tren, hem Osmanlı İmparatorluğu'nu hem de Türkiye'yi anlatan bir metafor gibi. Saatler süren bu bekleyiş, bitmek bilmeyen 1915 Yazı'na da gönderme yaparken trenin hızını alması ise sanki 1917 Sonbaharı'nı resmediyor.

Trenin yol alış ve bekleyişi, insanların güvenli hayatına ve tedirginliğine benzerken zamanla eskijen hatların onarılması, insanların yaşamlarındaki eksiklikleri düştürüp giderdiği soluklan-

ma anlarına sanki.

Savaşların, barışların, yıkılışların, kuruluşların ve uzaktan başlayıp sonradan nefesini Türkiye'nin ensesinde hissettiren İkinci Dünya Savaşı'nın, varsılığın, yoksulluğun, neşenin, tedirginliğin ve soruların tanığı olan Çukurova Ekspresi'nin on birinci vagonu, hayattan alıp hayata bıraktığı yolculara belli süreliğine ev sahipliği yaparak Zaman Lekeleri'nin başkarakterleri oluveriyor. Romandan gelip geçen isimler, yaşam yolculuğunun bir bölümünde bu vagonun konuğu.

Lokomotifin peşinden haşmetli biçimde her yeni gara girişte olduğu gibi taze bir hayata; başlangıçlara açılan kapıyı da simgeliyor bu yolculuklar. Uykulu gözlerle, dingin bir zihinle, ürkek bakışlarla ve geçmişin ağır yüküyle karşılanan bu yaşamın anlatıcısı hâline gelen 11 numaralı vagon, 'belirsizliğin, yeni bir yazgının içinde kayboluşun' temsiline dönüşüyor.